

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

* Ένας λαός ή φωνάται, άλλα
δειξη πώς δε φοβάνται την
αλήθεια — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φου-
τικούς της κανόνες.
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ' *

ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ 19 ΤΟΥ ΟΚΤΩΒΡΗ 1908

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΗ ΑΡΙΘΜ. 2

* ΑΡΙΘΜΟΣ 314

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΨΥΧΑΡΗΣ Μαρία - 'Ελένη (από τὰ πεζά μου τὰ τραγούδια).
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Πεζοί δρόμοι—Βιβλία για τὰ παιδιά. (τέλος).
ΓΙΑΓΚΟΣ ΧΑΤΖΗΣ. Οι κοινότητες (συνέχεια).
Γ. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ. 'Ο πρόλογος από τὰ «Προπύλαια».
Γ. ΑΒΑΖΟΣ. Στὸν Κάβο (συνέχεια).
Ζ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ. Γράμματα (ἡ Μεγάλη Αἰθα—Σ. Σκίπη).
ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ. 'Η τελευταία τῆς Σημαίας.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Ν. Σαντοριναῖος, Βασίλ-Δάλης.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΜΑΡΙΑ-ΕΛΕΝΗ

(Από τὰ πεζά μου τὰ τραγούδια)

Μικράκι μου, κοριτσάκι μου, έγγονάκι μου, νιο-γέννητο παιδί τῆς πρώτης κόρης μου, σ' αγαπῶ, γιατί τὸ αἷμα μου σέ πονεῖ, σ' αγαπῶ, γιατί έρ-χεσαι τοὺς γέρονες ἡμᾶς νὰ συνεχίσῃς, μὰ τὸ περισ-σότερο, ἀγγελουδί μου, σ' αγαπῶ, γιατί κλαίς.

Κλαίς, καμμένο μου μωρό, πάντα τὴν ἴδια ὥρα, καθεμερνά. Κλαίς, όταν ἡ μάνα σου πάει νὰ σέ πλαγιασῇ, κλαίς όταν πιάνει τὸ σουρούπωμα, όταν ὁ οὐρανός, πού στὸ ἡλιοθασίλημα ροδίζει, ἀρχινᾷ καὶ μαραίνεται, όταν ἡ νύχτα κοντέθει νὰ μᾶς πλα-κῶσῃ, όταν καὶ στὸ καμαράκι σου, γύρο γύρο στὴν κούνια σου, τὸ σκοτάδι ξεπλώνεται.

Κλαίγες, κλαίγες, Μαρία-Ἐλένη. Τὸ κλάμα σου εἶναι κλάμα κοσμικό.

* Ἄθροπάκι μου ἐσύ μικρό, ἐλάχιστό μου πλα-σματάκι, ἐνός μηνὸ μωρό, μίσχ σου, χωρίς νὰ τὸ ξέρῃς—χωρίς νὰ τὸ ξέρῃ κανένας ἰδῶ!—μέσα σου κλαίνε οἱ αἰῶνες οἱ περασμένοι. Πιὸ σιμὰ ἐσύ θάσαι ἀπὸ μᾶς στὴν ἀθροπότητα τὴν πρώτη. Γεννήθη-κες μὲ τὸ δάκρι τὸ προγονικό πού δὲν τὸ στέγνωσε ἀκόμη τῆς μάνας σου τὸ χαμόγελο. Ἐσύ θὰ θυμᾶ-σαι τὴν ὥρα τῆς θλιβερῆς, ὅπου ὁ πατέρας τῶν πα-τερῶν μας γύριζε στὴν ἀγρία τῆ σπηλιά του, ἀφοῦ ἀλάκαιρη τῆ μέρα ἔτρεξε στὰ ρουμάνια καὶ στοὺς κάμπους, ἀφοῦ κυνήγησε, ἀφοῦ σκότωσε, ἀφοῦ αἷμα περεχύθηκε· μὰ στὸ σουρούπωμα στέκεται στὴν μπασιά τῆς σπηλιάς του, δὲν τολμᾷ νὰ πάῃ μέσα, κοιτάζει τὴ νύχτα καὶ ρωτᾷ μήπως ἄθριο θὰ ξεμη-ρώσῃ, μήπως ἀπάνω του δὲν κατεβαίνει, δὲν πέ-φτει, δὲν καταρχυλᾷ τὸ σκότος πού σκοτώνει. Καὶ τότες, σὰν τὸ παιδί, δέρνεται καὶ κλαίει.

Κλαίγες, κλαίγες, Μαρία-Ἐλένη. Τὸ κλάμα σου εἶναι κλάμα κοσμικό.

* Ἡ νύχτα γέννησε τὸ φόβο· ἀπὸ κεῖ τὸν ἔχουμε καὶ μεῖς.

Θάρθουνε, μικράκι μου, στὴν ὑπαρξή σου στιγ-μές, θάρθουνε μέρες ὅπου δάκρια πιὸ πικρὰ θὰ βουρ-κώσουνε τὰ ματάκια σου τὰ χαριτωμένα μου. Ἐναν ἔνανε χάνουμε τοὺς δικούς μας. Πάνε πού πάνε οἱ ἀγαπημένοι, καὶ μᾶς παρλιτοῦνε ὄφρανοῦς. Ἄρρω-στους θὰ διῆς καὶ σύ, ἀγγελουδί μου, τριγύρο σου, θὰ διῆς τὸν ἄρρωστό σου ἑστὸ σουρούπωμά του τὸ στερνό. Κοίτεται στὸ κρεβάτι του ἀνήμπορος· βλέ-πει πρὸς τὸ παραθύρι· ὁ ἥλιος στὸν ὀρίζοντα σθίνε-ται. Κάποιο προμήνυμα λυπητερό γέρνει ἀκόμη πρὸς τὸ φῶς τὸ πρόσωπο τὸ χλωμό του· χαιρετᾷ τὴν ἀχτίδα πού φέβγει. Ἄραγες θὰ εἶναι κι ἄθριο μαζί μας ὁ καλός μας, όταν ὁ ἥλιος πάλι σθιστῇ; Ἐτσι λέει μὲ τὸ νοῦ του, ἔτσι ἀπελπίζεται, καὶ μιά στα-λουλά νερό, ἄχ! πιὸ φαρμακεμένη δὲν ἔχει γιὰ μᾶς—πέφτει, πέφτει σιγὰ στὰ μάγουλά του ἀπὸ τὰ βλέφαρα τὰ μισόκλειστα

Μὲ τὴ σταλουλά του ἐκείνη μᾶς ἀποχαιρίτησε ἡ λατρεμένη ζωῆ. Πλάκωσε τὸ σκοτάδι. Ὁ ἄρρω-στός μας ἀπικοιμείται. Στὸν ὕπνο του μιά κρύφια· σταναχώρια τὸν βασανίζει. Καὶ τὰ σεντόνια του τὸν πονοῦνε. Κυλιέται καὶ τὴν ἡσυχία του δὲ βρίσκει. Μὲ τὰ γλυκοχαράματα, παίρνει λίγο τὴν ἀνάσα του. Κάποτε μάλιστα θὰ σέ κοιτάξῃ, καὶ θὰ σοῦ γε-λάσῃ. Χαίρεται τὸν ἥλιο, τὸν πιττέθει. Κι ὁ ἥλιος πότε ἄμα φέξῃ, πότε· σὰ μεσουρανήσῃ, θυμᾶται τὸ δάκρι ἐκεῖνο τοῦ μισομοῦ καὶ τὰ πρὸς τὸ γέννησε γιὰ πάντα μ' ἕνα του φιλι φλογισμένο.

Εἶδα μὲ τὰ μάτια μου, εἶδα νὰ δακρίζουνε στὸ σουρούπωμα οἱ ἀγαπημένες οἱ ψυχές, καὶ τὸ δάκρι τους ἀπὸ τότες ἀπόμεινε στὰ βλέφαρά μου. Ἐγγο-νάκι μου ἀγαθό, ἄχ! ἐσύ καὶ τοὺς πεθαμένους μου θὰ κλαίς.

Κλαίγες, κλαίγες, Μαρία-Ἐλένη. Τὸ κλάμα σου εἶναι κλάμα κοσμικό.

* Ἡ νύχτα γέννησε καὶ τὸν ὕπνο. Ἀπὸ τὴ νύχτα τὸν ἐσυνήθισαμε καὶ μεῖς.

Μαρία-Ἐλένη, ποιός τὸ ξέρει; Μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ κλάμα σου κ' ἕνα ὄνειρο.

* Ἴσως ὑπάρχουνε ἄλλοι ἄλλοι ἀστέρες φωτεινοί, ὅπου σουρούπωμα δὲν ἔχει, ὅπου δὲν ἔχει νύχτα, ὅπου κι ὁ ἄθροπος ποτέ του τὰ μάτια του δὲν τὰ κλει. Ἐκεῖ ἕνας ἥλιος παντοτινός μοιάζει σὰν ἀ-κούραστο χὰδι ἀπαλό. Εἶναι, λίνε, καὶ κάποιοι

ἀστέρες πουθενὰ στὴν ἀπεραντοσύνη τοῦρανοῦ, πού συνεχικὰ φωτίζεται ἀπὸ τρεῖς, ἀπὸ τέσσερις ἥλιους, μὲ τὸ χρῶμα του ὁ καθένας, κόκκινος, ἀργυρός, σμα-ραγδένιος ἢ θαλασσοῦς. Ἀγαπάβουνται οἱ ἀθροῦποι μὲ τοὺς διαφορὸς τοὺς ἥλιους, μὲ τὸ χρῶμα τους πού κάθε φορὰ ξαναγιάνει τὸ λογισμό τους. Στις κούνιες τους τὰ παιδιά, ἐκεῖ ἀπάνω, στὸν Ἄστέρα τὸν ξυπνό, παίζουνε μὲ τίς αἰῶνες ἀχτίδες τῶν ἡλιῶν πού ἀφλογα τὰ φιλοῦνε καὶ θερμά. Ποτέ τους, ἐκεῖ ἀπάνω, δὲν κλαίνε τὰ παιδάκια, δὲν κοι-μοῦνται ποτέ τους, κ' οἱ Ἄσπερῖτες δὲν ξέρουνε παρὰ ποικιλόχρωμη μέρα.

Ἐμεῖς, στὸν πλανήτη τὸ δικό μας, κοιμούμαστε, γιατί έρχεται ἡ νύχτα. Ὅπως στῆς γῆς μας τὰ μέρη τὰ βοριανὰ χειμωνιάζουνε οἱ ἀθροῦποι σὲ κά-ποια μάθρη τρύπα χωσμένοι, ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ κρύο δὲν μποροῦνε νὰ βροῦνε ὄξω δουλειά, τὸ ἴδιο καὶ μεῖς πέφτουμε στὸ σουρούπωμα, ἐπειδὴ καὶ μᾶς καὶ τὰ ὄνειρατα. Ἐχει ὄνειρατα κ' ἡ καρδιά μας. Ἀπὸ τὴν ἀλύπητη ἀλλαγὴ τῆς μέρας καὶ τῆς νύχτας, ἀπὸ τὰ περστικὰ, τὰ κουτσά, τὰ χρωμα καὶ τὰ μορφα πού βλέπουμε, ἀπὸ τὴ θλίψη μας νὰ μὴν εἶναι καὶ τίποτις τέλειο πού νὰ τὸ χαροῦμε, βλάστησε στὰ στήθια μας τὸ ἰδανικό.

Ἴσως ἔχεις καὶ σύ, ζωουδάκι μου πονεμένο, τὸ ἰδανικό σου πού μέσα σου τρέμει κι ἀνοιωθὰ σου τὸ κλάμα σου μᾶς τὸ μολογᾷ. Τῶνομά σου, Μαρία-Ἐ-λένη, μού ἀνιστορᾷ μεγαλεῖα ὅπου πάντα ξανοίγω τὸν ἄθροπος καὶ, πολεμᾷ γυρέθει πάντα τὸ καλό του, πλᾶθει καὶ ξεπλάθει θεούς. Σὲ κόσμους ἀπόμακρους, ἢ στοὺς κόσμους τοὺς ἀνείπωτους τῆς ψυχῆς του, ὄνειρέβεται τὴν ἐφτυχία. Ἴσως στὸ σουρούπωμα καὶ σύ, αἰώνιο νὰ ὄνειρέβουσαι κανένα φῶς.

Κλαίγες, κλαίγες, Μαρία-Ἐλένη. Τὸ κλάμα σου εἶναι κλάμα κοσμικό.

* Ἐτσι στὸν ἄθροπος τὸ μικρόνε ἐνταμώνονται πατροπαράδοτα, καὶ συμγυνονε διὰ τῆς ἀθροπότη-τας τὰ κλάματα.

Καὶ πρέπει νᾶναι ἀπὸ τὰ σπλάγχχ τοῦ ἀθρο-που βγαλμένο τὸ κλαματάκι σου, Μαρία Ἐλένη, ἀφοῦ τὴν ἴδια ὥρα καθεμερνά, στὸ σουρούπωμα κλαίς, ἀφοῦ τίποτα, τὴν ὥρα ἐκείνη, δὲ σέ ἡσυχά-ζει, μήτε ἂν ἡ μάνα σου σέ νταντέψῃ, μήτε ἂν ὁ πατέρας σέ πάρῃ στὴν ἀγκαλιά του, μήτε ἂν ἡ γιαιγιά σέ νανουρίσῃ. Κάποτες μονάχα σωπαίνεις, μὰ σιμούλα, σὰν έρχεται: στὴν κούνια σου κοντὰ ὁ παππούς.

Ἐρχεται ὁ παππούς καὶ σκύφτει: καὶ σοῦ μιλᾷ

ΠΕΖΟΙ ΔΡΟΜΟΙ

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ*)

Ἐδῶ θὰ εἶταν ὁ τόπος νὰ σφηνώσω ἕνα πλατὺ κομμάτι ἀπὸ τὸ γράμμα πού κρατῶ καὶ πού δείχνει πῶς φαντάζεται ὁ φωτισμένος ἰδρυτὴς τοῦ διαγωνισμοῦ τὰ βιβλία τοῦτα γιὰ τὰ παιδιὰ μας, ἀτὰ τρία ἀναγνωστικά—καθὼς τὰ θέλει—γραμμένα γιὰ παιδιὰ ὀχτὼ εἰς δέκα χρονῶν, καὶ πῶς τὰ ρίχνει στὸ χαρτί τὰ σκίτσα του, στοὺς ἄλλους ἀφίνοντας τὴν ἐγνοια νὰ τὰ συνθέσουνε εἰς λαχταριστὰς εἰκόνας χρωματισμένες ὀλοζώντανες, μεστὲς καὶ ἀπλωτές, τὰ ζωντανὰ του παραδείγματα. Πιστὸ, τὸ πρόγραμμα τοῦ κ. Φωτιάδη, εἰς ὅσα μᾶς κανοναρχεῖ, στὰ γενικώτατα, ἡ ἀναγνωρισμένη παιδαγωγικὴ καὶ ἀπάνου στ' ἄλλα, εἶσι μὲ τὴν νιότη καὶ μὲ τὴν δροσιὰ τῆς γλώσσας πού μεταχειρίζεται, φουξὲ σὰ μιὰ κινουρία ψυχὴ στὰ βιβλία τοῦ σκολειοῦ, δείχνεται σὰ νὰ νῦρε μιὰ νέα πρωτομεταχειριστὴ διδασκαλία, μεθ' τὴ φαντασία μας, κάνει νὰ ξανοίγουμε σὰν περιβολὶ τὴ σάλα τῆς παραδόσης, τὸ μάθημα σὰν εἰδύλλιο, καὶ τὰ ἀναγνωστικά βιβλία σὰ συμφωνίας μουσικίας.

Πρῶτο. — Γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ νοῦ. Πρῶτα ἀπ' ὅλα προσοχὴ στὴ φύση πού τριγυρνᾷ τὸ παιδί. Φυτὰ καὶ ζῶα — Δέντρα, βουνά, θάλασσα — πέτρες, ὄρυχτά, μέταλλα — κηπουρικὴ, γεωργία, χτηνοτροφία — ἡ κατσίκα, τὸ ἄλογο, τὸ βῶδι, τὸ πρόβατο. Τὰ καλά τῆς θάλασσας δὲν μποροῦμε βέβαια νὰ τὰ κρύψουμε σ' ἕναν τόπο πού ὄλοι μᾶς ἀπὸ μικρὰ ἀφρῆνα βλέπουμε ἀπὸ παντοῦ. Ὅμως νομίζουμε πῶς οἱ περιγραφές τῆς θαλασσινῆς ζωῆς πάντα πρέπει νὰ τελειώνουνε μὲ τὴν ἰδέα, μὲ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ γυρισμοῦ στὸ χῶμα τῆς πατρίδας.

Ἐὰν δεῖξουμε πόσο ἀξίζει τὸ χῶμα πού μᾶς θρέκει, πόσο ἀγαπᾷται καὶ τὸ χῶμα καὶ τὸ βουνὸν καὶ οἱ κάμπους, στὰ δάση. Ὅσο μεγάλοι καὶ ἄν. εἶναι οἱ κόποι τῆς ζωῆς ἀφρῆς, ὅσο μικρὰ τὰ κέρδη, καλε προτιμώτερον ἀπ' τὴ ζωὴ στὴν Πολιτεία μῆς. Αὐτὸ τὸ αἶσθημα μάλιστα πρέπει νὰ τονώσουμε. Περιγραφὲς ἀπὸ ὠραία μέρη στεριανὰ (βουνά, δάση, κάμπους) τῆς μεγάλῃς μας πατρίδας, καὶ ἀπὸ πολλὰ μέρη.

Ἀδέφτερο. Μαζί μ' αὐτὰ πού εἶπαμε καὶ πού εἶναι τὰ πρῶτα καὶ δυνατὰ μορφωτικά γιὰ τὸ ἦ

*) Κοίτα τὰ δύο περσμένα φύλλα τοῦ «Νουμά».

καὶ σοῦ γελᾷ μὲ τὴ βροντερὴ φωνὴ του, χαιδεφτικά. Σωπαίνεις, λὲς καὶ τσιτώνεις τὰ φτάκια σου, νὰ-κούσης, νὰ καταλαβῆς. Καὶ καταλαβαίνεις, καὶ ἀκούς, ἐπειδὴ τώρα τὸ νοιώθεις ἀπὸ τὴ φωνὴ του τὴ δυνατὴ, ἀπὸ τὴ φωνὴ πού θάρρος σοῦ δίνει, τὸ νοιώθεις πῶς, ὅταν τὸ σουρούπωνε πλακῶνει, εἶχει πλάγι σου βοηθὸ τὴν ἀθρώπινη συντροφιά.

Μὰ ἐσύ, μισό μου, θὰ νοιώθεις, ἐσύ θάρρους καὶ κάτι ἄλλο. Νὰ σοῦ πῶ τὸ μυστικὸ μας! Ἐφκολα, πολὺ ἐφκολα πάντα, συναγρικιοῦνται τὸ ἐγγόνι καὶ ὁ παππούς, τὸ μωρὸ πού ἀνατέλλει καὶ ὁ γέρος πού βασιλεύει, ἀθρώπακι πού ἀρχίζει καὶ ὁ ἀθρώπος πού τελειώνει. Γιὰ τοῦτο ἔχουμε ἀνάμεσά μας κρύφτες ἀλαλες κουθέντες ἀγαθὲς. Ξέρει ὁ παππούς, ὁ παππούς ξέρει τὰ περασμένα, τὰ παρούμενα καὶ τὰ μελλούμενα τὰ ξέρει. Ἐσύ τᾶκουσε τί σοῦ λέει ὁ παππούς. Ναι, παιδί μου, ναι, χρυσό μου, ναι, κουκλίτσα μου, ναι, μωρό μου, τέτοια ὅπως σοῦ τὴν ξήγησα, εἶναι ἡ ζωὴ. Ἐχει τίς πίκρες τῆς, τὰ βᾶσνά τῆς, εἶχει τὰ κλάματα, εἶχει τὰ φτάστα τῆς ἰδανικά. Ὡστόσο κοίταξέ με, ἀγγελούδι, πῶς σοῦ μιλῶ καὶ δὲν κλαίω.

Καὶ τότες, ἀγγελούδι μου, χαμογελάς.

*

Ἐσύ πού εἶδα τὸ χαμόγελό σου τὸ πρῶτο, ἐσύ πού θὰ διῆς τὸ στερνό μου, θὰ κλάψης καὶ τότες. Μαρία-Ἐλένη, ὅπως σήμερα κλαίς. Μὰ θὰ θυμηθῆς καὶ τὰ λόγια τοῦ παπποῦ. Ὁ παππούς εἶδε πολλὰ, ἔπαθε πολλὰ, ἔκλαψε καὶ ὁ παππούς. Ἴσως ὅμως, ἀπὸ τὰ κλάματα καὶ ἀπὸ τὰ πᾶθια ἔμαθε νὰ παιζῆ μαζί σου, ἔμαθε μὲ τὸ χαμόγελό σου νὰ χαμογελάς.

Χαμογέλα μου, Μαρία Ἐλένη. Χαμογέλα. Εἰ-

(Ἀπὸ τὴ «Crestomazia Neoellenica»)

ΨΥΧΑΡΗΣ

Ἀηδόνια τῆς Ἀνατολῆς, καὶ εἰς, πουλιὰ τῆς Δύσης, λαλεῖστε νὰ ξυπνήσετε τὸ νινὸν ὅπου κοιμᾶται καὶ ἀνίσως τὸν ξυπνήσετε, χρυσὰ θανά σᾶ; κάμω καὶ θὰ σᾶ πᾶω στὸ χρυσεὶο γιὰ νὰ σᾶς ἀναλώσω, νὰ κάμ' τὰ νύχια σας, χρυσὰ καὶ τὰ φτερά ἀσημένια καὶ τὴν κορφή τοῦ κεφαλοῦ ἄγνὸν μαργαριτάρι.

G. N. ABAZOS

ΣΤΟΝ ΚΑΒΟ*)

— Ἐννοια σου, Μαρῖώ μου, μὴ συρίζεσαι γι' αὐτὸ τὸν ἀχάριστο! Ἄλλη φορὰ μὴν τοῦ τρίψῃς τὴν κοιλιὰ του νὰ ἰδῆ αὐτός! — τῆς εἶπε γελῶντας ἡ κυρία Σεβαστὴ καὶ τῆς χάριδεψε τὸ κεφάλι τῆς. — Ἀρῆ, ξέρε τί μ' εἶπε πὸ δῶ ἡ ψυχομάννα σ'; Θὰ εἰς πᾶρ' στὴν Ἀθήνα, λείπει, χαρὰ στὴν τύχη σ' καλομοῖρα!

Ἡ Μαρῖώ στῆλωσε στὴ Σεβαστὴ τὰ μεγάλα καὶ διάφανα μάτια τῆς, τὰ γεμάτα ζωὴ καὶ καλοσύνη, σὰ νὰ βύθιζε τὴν ματιὰ τῆς ψυχῆς τῆς τὰ καταβάθα. Περίμενε κανεὶς νὰ ἰδῆ μέσα τῆς τὴ λάμψη τῆς χαρᾶς, τὸ χαμογέλασμα τῆς ἐλπίδας, μὲ δάκρυα θλιβερά εἰς λίγο τὰ θολώσανε. Κατίθα-σε ντροπαλὰ τὸ κεφάλι καὶ μιλιά δὲν ἔβγαλε. Τί

*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ στὸν ἀριθ. 308.

γινότανε μῆς' στὸ παράξενο κείνο κεφάλι; — Δὲ μιλᾷς τῆς μάννας σου, Μαρῖώ; Θὰ κλάψης, παιδί μου; δὲν εἰς' εὐχαριστημένη νάρθης μὰ ζί μου;

Μὲ μῆνα θῆναι κακιομέν' ἡ Μαρῖώ καὶ δὲ θέλει νάρθη τῆς εἶπ' ὁ Γιάννης, ζουγραφίζοντας εἰς μιὰ πλάκα τὰ τετράγωνα τῆς τρίλιζας.

Ἡ Μαρῖώ τούρριξε μιὰ παράξενη ματιὰ καὶ τὰ ποκρίθηκε στεναχωρημένα: — Τί θὰ μὲ κᾶν' ἡ κυρούλα μ' στὴν Ἀθήνα; γιὰ φάρτωμα; Εἶδες ποτέ σ' θυμᾶρ' φουτεμένο εἰς γλάστρα; καὶ ἂν τὸ φουτέψῃς θὰ μαραθῆ νὰ πᾶη!... Γὼ δὲν ξέρ' πολλές δουλιές, ξέρω χωριάτικα πράματα, πού δὲν τᾶχετε στὴ μεγάλη χώρα, καὶ εἶμαι μεγάλ' πιά καὶ δὲν μπορῶ νὰν τὰ μάθω...

— Ἐγὼ σὲ θέλω, κορίτσι μου, εἶπ' ἡ Σεβαστὴ, ὅπως εἶσαι καὶ μ' ὅτι, ξέρεεις. Λίγο λίγο θὰ συνειθίσῃς καὶ τὰ πράματα τῆς μεγάλης χώρας.

— Ἀρ' σκύψε καὶ φίλα τῆς τὸ χέρ', παναθεμᾶσε! Κάποιου χαρίζανε γάιδαρο καὶ τὸν κοίταζε καὶ στὰ δόντια!

— Σὰν τὸ θέλ' ὁ Θεὸς θάρθῶ, κερούλα μ'! Ἄς ἔχουμε γιὰ καὶ βλέπουμε!

— Ἐγὼ τῶχω σίγουρο, Μαρῖώ! Ἀπὸ σήμερα

θὸς, νὰ δίνουμε ποιήματα—παράμυθια— θρύλους— γνομικὰ—παροιμίες—κατὰλληλες ὑγιεινὲς συμβουλές—πᾶστρα—μολύσματα—πυρετοί, τὰ αἷτικα τοῦ παροξυσμοῦ, τῆς φθίσης κτλ. Κομμάτια πού νὰ δείχνηται τί καταφέρει ἡ θέληση, ἡ ἐπιμονή, ἡ ὑπομονή, ἡ ἀφοβία.

ἌΤρίτο. Μόρφωση τοῦ πολιτοῦ. — Στὸ ἀναγνωστικὸ τοῦ τρίτου χρόνου κομμάτια ἀπὸ τὴν ἱστορία μας, μάλιστα τὴν πρὸ κοντινὴ εἰς μᾶς κομμάτια πού νὰ κεντοῦνε τὸ θαυμασμό, τὸ σεβασμό τοῦ μικροῦ στοὺς ἡρώους πού θυσίασαν τὴ ζωὴ τους, τὸ ἔχει τους, τίς δυνάμεις τους, γιὰ τὴ σωτηρία, γιὰ τὸ μεγαλεῖο, γιὰ τὴ δοξὰ τῆς κοινῆς, τῆς μεγάλης μας πατρίδας.

ἘΠεριγραφὲς ἱστορικῶν μερῶν. ἈΣυστηματικὰ νὰ ποφύγουμε αἰσθήματα ἀτονιστικά, ὑπερβολικὴ ψυχονοιὰ, ὑπερβολικὴ ὑποταγὴ στὰ θελήματα τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλα τέτοια χαλαρωτικά τοῦ ἐγῶ.

ἘἸερὴ Ἱστορία δὲ θέλουμε. Ὡς τόσο θέλουμε μεγάλη ἀφοσίωση στὴν πίστη μας, πού μ' ἐξωτερικὰ σημεῖα στερεώνεται. Καὶ ονειδος στοὺς ὅσοι ἀλαξοπιστοῦνε.

ἘΚ ἡ ἀρχαία μας ἱστορία θέλει πολλὴ προσοχὴ στὴ μεταχείριση....»

2

Ἀπὸ τὸ πρόγραμμα τοῦτο δὲ θὰ εἶχα σχεδὸν τίποτε νὰ σβῶω δὲ θὰ εἶχα σχεδὸν τίποτε νὰ τοῦ ἀλλάξω. Λυποῦμαι πού δὲν ἔχω καιρό, καὶ πού δὲν ἔχω θάρρος, γιὰ τέτοια καὶ ἰερὰ καὶ γερὰ δουλειὰ σημαντικώτατη πού θέλει περισσὰ χαρίσματα νὰ ταῖριαζῃ καὶ σύμμετρα νὰ τὴν καταπιαστῆς, γιὰ νὰ μιλήσης τοῦ παιδιοῦ σὰ δάσκαλος μαζί καὶ σὰν ποιητῆς: κάτι πολὺ δύσκολο γιὰ μὲ. Λυποῦμαι πού τὴ χρεῖς μου νὰ συμπληρώσω κάποιον μου ἄλλο πρόγραμμα ἀκριβό, μὲ ἔμποδίζει καθεὶ ἄλλο κοίταμα. Δὲν μπορῶ νὰφοσιωθῶ εἰς τέτοιο ἔργο, καὶ μοναχὰ πού τόνειρεύομαι. Καὶ στοχαζομαι τὸ βιβλίον πού δὲ θὰ γράψω, τὸ στοχαζομαι πυκνοφυτρωμένο ἀπὸ τοὺς σπόρους ὅλους πού τοῦ ἐρριξε τὸ πρόγραμμα τὸ Φωτιάδικο. Καὶ μαζί σημαδεμένο καὶ γιομάτο ἀπὸ κάτι, πού μπορεῖ νὰ φοβίσῃ, εἶσι σὰν πρωτόφαντο, καὶ σὰν ἀπρομελέτητο ἢ πρόωρα ριμμένο, σὰν κάτι πρὸ πλατὺ καὶ πρὸ βαρὺ γιὰ νὰ τὸ χωρίση καὶ γιὰ νὰ το βαστάξῃ ὁ νοῦς τοῦ παιδιοῦ. Τόνειρεύομαι: τὸ βιβλίον μου σὰν ἕνα συγκρατητὸ πιδεξιο ταῖριασμα τῆς

εἶσαι δικιά μου, τέλειωσε!

— Σὰν εἶσαι, τὸ λοιπὸν, κακιά καὶ δὲ μᾶς ἀγαπᾷς καθόλου, κόπιασε δῶ νὰ παιζομε μιὰ τρίλιζα, νὰ ἰδῆς τί εἶσι βερύκοκκο! Κόπιασε, σοῦ βαστάει; — εἶπ' ὁ Γιάννης, μαζεύοντας δυὸ λογιῶν πετραδάκια, γιὰ νὰ ξεχωρίζουνε...

— Ποιὸς σ' τῶπε, κύρ Γιάνγκο μ', πῶς δὲ σᾶς ἀγαπῶ;

— Ἄμ νὰ πού δὲν ἐρχεσαι μὲ κέφι μαζί μας...

Μαρῖώ, τᾶσπρα πετραδάκια τὰ θέλω γῶ: σὺ νὰ πάρῃς τὰ μαῦρα...

— Ὅ,τ' θὲς τοῦλόου σου δὸς μ'...

— Ὅφ! — ἔκαν' ὁ Κώστας — τρίλιζα παλε θὰ παίζετε;

— Παίξε καὶ σὺ μὲ τὸ Θόδωρο... Σὲ πειράζει, ἀδερφέ;

— Σὺν εἶν' εἶσι γῶ φεύγω! Κατεβαίνω στὰ Κόματα...

— Ὅρα σου καλὴ! Περτέργο καὶ αὐτό, μὰ τὴν ἀλήθεια!... Ἐλα Μαρῖώ, κάτσε δῶ κοντὰ μου. Ἐβαλα...

— Ἐβαλα καὶ γῶ.

— Ὅλο τοὺς σταυροὺς μου κυνηγᾷς. Στάσου νὰ ἰδῆς...

για κάθε καρδιά· όταν εκείνο, που τ'α γράφουν, είναι, βέβαια, του λόγου λειτουργός, και όχι βιβλικό-πληροί μονάχα. Και το πιο σοφό και για τους λίγους τάχα βιβλίο δεν ξέρουμε σε ποιά και σε πόσων χέρια τ'ης μοίρας του είναι να πέσει. Μπορεί κ' ένα παιδί να τ'όβρη. "Επειτα μπροστά στη Σοφία δ'λοι είμαστε παιδικά. "Εν οίδα δ'οι ούδέν οίδα. Κι από την άλλη τ'η μεριά, κ' εν' αλφαθητάρη: πρέπει να φυτρώη με όλη την περηφάνεια μιας 'Αποκαλύψης. Γιατί όχι; Μπορεί κι αυτό ν'αχη το μέρος του στο φώτισμα των ηρώων, που άλλαζουν την όψη του κόσμου. Και λοιπόν: ανάγκη να μαστορεύουμε και τ'α βιβλία τ'αναγνωστικά—μην τ'ο γελάτε!—σ'α να είταν επίκαιρα ποιήματα. "Επειτα: ποιός είπε πως δεν έχουμε κόσμο για να τ'α μεταχειριστή; Ποιός είπε πως δεν έχουμε σχολεία για να βγαθούμε μέσα; Πρώτ' απ' όλα, υπάρχουνε δασκάλοι και υπάρχουνε παιδιά. Το βιβλίο, δηλαδή το συστηματοποιημένο μίλημα μεταξύ του αιώνιου διδάχου και του αιώνιου μαθητ'η, δε μπορεί παρά ν'αρθή αναγκαστικά θέλοντας μη θέλοντας: γάρ'α η γλ'ηγορα. Χτίζονται σχολεία και μαστορεύονται φυλλάδες για τους στραβούς και για τους κουφαλάκους και δεν πάνε χαμένα, και φέρνουν αποτέλεσμα. Και πως μπορεί ποτέ να πάνε χαμένα, κι όσο αφρόντιστα κι αν πεταχτούν, βιβλία για τ'α παιδιά, πλατιά πλατιά και σωστά σωστά ρωμάλικά, και μ' όλο τ'ο κουνήγι που τους κανουν οι σοφάδες μας; Και που άλλου θ'α ταίριαζε πιο καλά τ'ο βαθυστόχαστο ρητό: «Κάμε τ'ο καλό και ρίχ'το στο γιαιλό».

Μά να με συμπαθ'ες, φίλε μου. "Ο,τι καλό έγινε για την ιδέα μας, όσο μετρημένο κι' αν είναι, όσο ντροπαλό κι' αν κρύβεται, κανείς δεν μπορεί να π'η πως έπεσε στο γιαιλό. Σπάρθηκε, και καρποφορεί. Μη σ'α ταραζει τ'ο γαύγημα των μαντρόσκυλων. Τέντωσε ταυτ'α σου στο φιλόλινο θ'όπλιμα που μ'α έρχεται εκείθε πέρα από δουλευτικά μέλλοσια. Βέβαια λιγοστοί μπορεί να είναι τ'ο δικό μας, μα χτ'ες είτανε λιγότεροι, και προχτές ακόμα πιο λίγοι. "Όρα με την ώρα, μέρα τ'η μέρα, περισσεύουν τέτοιο τ'ο περπ'ατ'η της αλήθειας: σ'ήμερ' ακόμα, στρατ'ες είναι. "Ισα με την ώρα, τ'α σχολεία μας είναι στα βιβλία μας, στις εφημερίδες μας, σε όσα μας τραγουδά ο ποιητής, μας κουβεντιάζει ο πεζογράφος, μας διαλαλει ο κάθε λογ'ης μελετητής ή αυτοσχ'ηδιαστής καλοπροαίρετος πάντ'α—συγγραφ'ας. Βιβλιάρκ'ια ξ'αφ'να, σαν τ'ον «'Ηλιο», σαν τ'ον «'Αθ'ρωπι-

νο μηχανισμό», σαν τ'ο «Κρασί», σαν τ'ο «Μπαμπάκι», σαν τ'η «Ζωή και τ'ο Σκολεϊό», δε μας δίνουν από τώρα καθαρά να νοιώσουμε, με τί τρόπο θ'α γλυκοχαράξ'η αύριο μέσα στο μεγάλο γλωσσικό, και τ'ο ξεχωρισμένο σχολικό ξημέρωμα, δε μας κουβαλάνε σ'α λουλούδια πρωτόφαντα, σαν πρωτόλουθους καρπούς, και τ'α πρώτα λόγια του δασκαλου προς τ'ο μαθητ'η, και τ'α πρώτα μαθήματα του μελλόμενου σχολειού, τ'ού σχολειού που όσο μελλόμενα κι' αν είναι, αρχ'ισε από καιρό, με τ'ων πραγμάτων τ'η δύναμη να σκηματίζεται; "Ισα με την ώρα, τ'α σχολεία μας είναι στα βιβλία. Σε λιγάκι, τ'α βιβλία μας θ'α είναι στα σχολεία. Γνωρίζω δυό τρεις επιστήμονες φιλόλογους από τους νέους μας που ο πόθος τους είναι, σαν αποτελειώσουνε στην Εύρώπη τις σπουδές τους, ν'αρθουνε και ν'ανοίξουνε σχολεία για τ'η δημοτική μας. Πως θ'α γίν'η τέτοιο πράμα; δεν είναι ή ώρα να τ'ο ζητάσουμε. Και μόν'οπ'ως πέρατε από τ'ο κεφάλι δυό τριών ανθρώπων, ενός μονάχα, σαν τους νέους επιστήμονες που άναφερα, θ'α π'η πως κάτι ετοιμάζεται, κάτι έχει γίν'η. Τ'ο Αύριο είναι ο καρπός που τότε κρατ'α στην κοιλιά του, φουσκωμένο από τ'ον καρπό του, τ'ο Σ'ήμερα. Εύλογημένος ο καρπός τ'ης κοιλίας του! "Ο στραβός αγωνίζεται να οδηγηθ'η απ' όσα μοναχά με τ'ο χέρι του γγίζ'η. Τ'α μάτια γγίζ'ουν αντίκειμενα ασύγκριτα πιο βαθιά κι' απ' όσα φτάνουνε στα χέρια μας. Σημείωσα κάπου μ' εύλαβ'εια τ'α λόγια τ'ούτ'α του Τζ'ων Μόρλεϋ: «'Οποιος παραμελεί ταύριαν'α δε θ'α μπορεί να τ'α ξεδιαλύν'η τ'α τωρινά με ξεδιαλ'υματα σταθερά κ' ευχάριστα». Τ'ο σχολειό τ'ης δημοτικής δε να βρ'η το δικό του σπίτι— δεν ξέρω πως, —ανάγκη να οργανωθ'η πρώτα πρώτα κι' αγάλια αγάλια μέσα στα σπίτια του καθενός από μας. "Ο καλός ο δημοτικιστής γίν'εται π'ατέρας και βλέπει με π'ανο τ'ο κακό που κ'άνει: σ'α γλωσσικό κ' αίσθημα κ' ύστερα και στο νοϋ του παιδιού του τ'ο επίσημο γλωσσικό μας σύστημα. "Ο καλός ο δημοτικιστής δε κοιτάξ'η ν'αλαφρώση τ'ο κακό, αφού δεν μπορεί να τ'αποφύγη κι' αφού τ'ο παιδί του πρέπει να περάση όπως όπως από την καθαρεύουσα, δε κοιτάξ'η να τ'αλαφρώση, χτίζοντας παραλληλα κι' αντίθετα με τ'α επίσημα, μέσα στο σπίτι του, τ'ο άλλο τ'ο σχολειό. "Ετσι τ'η γλώσσα του τ'η μητρική δε θ'α την ακούη μονάχα στο σπίτι του, δε θ'α την αίστάνεται και δε θ'α τ'η μιλά μοναχ'α άσυνείδητα και σκόρπια τ'ο παιδί, μα και θ'α τ'η διδάσκειται

στο σπίτι του συστηματικώτερη, τρωρισμένη, καθώς είναι μια μέρα, ύστερ' από τ'ην παράλληλη κι' από τ'η διπλή τούτ'η βασιλεία καθαρεύουσας και δημοτικής, να πάρ'η μια μέρα ή δεύτερη τ'ην τόπο τ'ης πρώτης και να στηθ'η μονοκρατορία. Βιβλία για τ'α παιδιά, για τ'α παιδιά, για τ'α παιδιά.

9

Πιστεύεις πως θ'α νικήση μια μέρα ή 'Ιδέα μας. "Η καλωσύνη σου. "Εγώ δεν τ'ο ξέρω αυτό. Μπορεί να τ'ο πιστέω. Κι' αν τ'ο πιστέω όμως, όλο τ'ο ίδιο θ'α κ'ανω. Γνωρίζω τ'ην αλήθεια. Θέλω να πεθάνω για κ'είνη. Δε φροντίζω αν θ'α κρητήση μια μέρα. Με φτάνει που τώρα με κρατ'ει τ'ο γ'ητεμά τ'ης. Είμαστε π'ι κρητες όλοι μας πιο πολύ από σένα. Τ'ο μεγαλειό του προφ'ητ'η δεν είναι πως προλέγει τ'α μελλόμενα: είναι πως βροντοφωνεί μ'άν αλήθεια, κατ'αμουτ'ρη και τ'ων πιο ταπεινών και τ'ων πιο δυνατών. Κι' αν άλλαζ'ανε τ'α παιδαγωγικά συστήματα γλ'ηγορα γλ'ηγορα, κι' αν ή 'Επιστήμη πάει μπροστά κι' όλοέν' αλλάζει, δεο κι' αν είναι τ'α παιδευτικά βιβλία προσωρινά μέτρα και διαβατικοί σταθμοί, τ'α βιβλία για τ'α παιδιά πρέπει να γράφονται προσεχτικ'α κ' εύσυνείδητα, μα και αφρόντιστα. Κι' αν υποθέσουμε πως τ'αναγνωστικά βιβλία μόνο τους έχουμε προορισμό να μ'πούνε, επίσημα διορισμένα από τ'ο Κράτος, μέσα στα σχολεία, κι' αν τ'ο καλοσυλλογιστ'ομε πως τέτοια μέρα δε θ'α ξημερώη για τ'α βιβλία τ'ης δημοτικής που σ'ήμερα για τέτοιο σκοπό γράφονται, πάλι τ'α τέτοια βιβλία μας δεν έχουμε τίποτε να χάσουν. Γιατί θ'α κερδίσουν από κ'είνα τ'α βιβλία που θ'α γραφτούν αύριο, με τ'ο παράδειγμα τ'ων τωρινών, πιο καλά γραμμένα, και τραβώντας πιο ψηλά γιατί τ'α τωρινά τ'α βιβλία μας θ'α τους γίν'ουνε σκαλοπάτια.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

"Εγώ είπα ν'ας να μη χαθ'η και να ν'α μην πεθάνη και πάλι οι ν'ιοί για χ'άνονται και πάλι οι ν'ιες πεθαίνουν "Εσ'ε σ'ου π'έπουν, μάτια μου, εννιά μορ'ολογιστ'ες: οι τρεις από τ'α Γιάννενα κ' οι τρεις από τ'ην "Αρτα, κ' οι τρεις από τ'ον τόπο σου να ξέρουν τ'ονόμα σου.

Δε σ'όπρ'επε, δε σ'ώμο αζε σ'η γ'η κρηβατοστρώση, μόν' σ'όπρ'επε, μόν' σ'ώμο αζε σ'ου Μ'η τ'ο περιβόλι ανάμεσα σε δυό μηλιές, σε τρεις νερωντ'οπούλες, να πέφτουν τ' ανθ' άπάνου σου, τ'α μ'ηλα σ'ην ποδιά σου, τ'α κρημεζογραφούρα τρηγύρω στο λαιμό σου.

— Γώ έστειλα τ'ο Γιάννη μου να σε βρ'η... Τ'ον είδες τ'ον Κώστα;

— Μά ο Κώστας πήγε στο Λουτράκι. Γώ περπάτησα λίγο, ίσα με τ'ο γεφύρι, κι' από κ'εί κατέβηκα κατά τ'η ρεματαριά...

— Τώρα πρέπει να στείλω σένα για να βρ'ης τ'ο Γιάννη μου!

— "Οχι δε! Νάτος, έρχεται...

— Δόξα σοι ο Θεός! — φώναξ' ο γιατρός — πάμε να πεθάνουμε τ'ης πείνας! Μπα σ'ε καλό σας!...

— Πού σ'ην όργ'η, π'ηγες, μωρέ; γύρ'ισα τ'ον κοσμο να σε βρ'ω! — είπ' ο Γιάννης σφρογγίζοντας τ'ον ιδρωτά του.

— "Ελάτε, τώρα, έλατε! Τ'ον Κώστα, βέβαια, δε θ'α τ'ον περιμένουμε γιατί θ'α ξημερωθ'ουμε....

— "Α όχι, βέβαια! — είπ' η κυρία Σεβαστ'η — δεν έχει δικίο να παραπονεθ'η καθόλου!

— "Ελα Χριστ'ε και βλόγα μας! Τ'ο κεφάλι του ψαριού θέλω Σεβαστ'η... κρημυδάκια μπόλικα!

Κάνανε τ'ο σταυρό τους και τ'ο φαγοπότι αρχ'ισε με τ'α δ'ια του. "Ο γιατρός, δάσκαλος που δ'ε-δασκε και νόμο δεν κρατούσε, έτρωγε σ'α γλάρος, καταβαλίζοντας κάτι μπουκιές θεόρατες, που κιντύνευε να πνιγ'η...

— Βγάλτε, βρ'ε παιδιά, τ'ο φαί και τ'η γυναίκα— έλεγε μασώντας — κ' ύστερα μουντ'ώστε τ'η ζωή, να πάρ'η στο διάολο!

— Μπαράβ'ο γιατ'ρι! Τέτοιες διδ'αχές δίνεις στα παιδιά; Τ'ι περίφημο, πατέρας θ'α γενόσανε! Καλά έκανες, χριστιανέ μου, και δεν παντρεύτηκες...

— "Αμ ψέματα; Ξέρεις τ'ου Ναστραδίν Χόντζα τ'ην παροιμία;

— Τ'ι έκανε πάλι αυτός;

— Κάποιος έχασε τ'ο γαϊδούρι του... περίφημο, ξέρεις, από τ'ο πλακί σου... τ'ο, τ'ο!... Τ'ο λοιπό πάει στο Χόντζα και τ'ου λείει «'Αμάν, Χόντζα μου, χαθ'ηκα σ'α δε βρεθ'η ο κλέφτης! Φτωχός ανθρωπος, τί θ'α γενώ χωρίς γαϊδούρι!... "Ακουσε, τ'ου λείει ο Χόντζας, έχεις τ'ο σαμάρι του; Λέει, τ'όχω! "Ε! αύριο πάρ'τω κ' έλα στο τζαμί! Πρωτ' πρωτ' τ'ο παίρνει αυτός και πάει... τ'ο, τ'ο!... μωρέ όποιος δεν τρώει τ'ο κεφάλι του ψαριού δεν ξέρει να φ'η ψάρι, τελειωσε!

— Τ'ο λοιπόν;

— "Ο Χόντζας σαν τελείωσε τ'η προσευκή παίρνει τ'ο σαμάρι και φωνάζει δυνατά στους πιστούς: "Ενας φτωχός έχασε τ'ο γαϊδούρι του και τ'ο μ'εινε μονάχα τ'ο σαμάρι. Ποιός από σας δε φίλησε ποτέ

του γυναίκα, ποιός δε ρέχτηκε καλό φαί, ποιός δεν ήπιε καλό κρασί, όπου τ'ο πέτυχε, ν'αρθ'η δ'ω μπροστά μου!... Σαν άκουσε τ'α λόγια του Χόντζα ο κλεμμένος, ν'ασου κ' έρχεται μπροστά του καμαρωτά, καμαρωτά, με τ'ην ιδέα, βέβαια, πως πιο πολύ θα τ'όνε συμπαθήση για τ'ην άρετ'η του! — Γώ, τ'ου λείει, τίποτ' απ' αυτά δεν έκανα! — Μπαρέ αλήθεια! — "Αλήθεια! — "Ε! στάσου, τ'ο λοιπό, τ'ου λείει, να σ'ου βάλω τ'ο σαμάρι, βρ'ηκα τ'ο γαϊδαροπούχ'ησε!

— Χα χα! Μπαράβ'ο, γιατ'ρι μας, έξοχο!

— Βάλτε μου λίγο κρασί, μωρέ, φοβάστε μη μεθ'ω;

— Σ'ην ύγι'α του γιατ'ρου μας!

— Σ'ην ύγι'α σας, κατεργαρηδες, καλή προκοπή!...

— Τ'α λόγια του γιατ'ρου ν'ακούτε σεις και θ'α προκόψετε!

— Σαν έχουε μυκλό βέβαια θ'α μ' άκούνε, άμέ τι; "Υποκριτές θ'α τ'ους μάθω;

— Γι' αυτό π'α δε σε σέβονται, γιατ'ρι μου, γιατί έγινες ένα με τ'α τρηλόπαιδα... Τ'ι να σ'ου π'ω!

— Τ'ι να κάνω, αδερφή, για π'ες μου τί να

ΟΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ^{*)}

Από τέτοια φτωχόπαιδα βαστούσαν οι Μαβρογέννηδες, οι Καρατζάδες, οι Γεωργαντόπουλοι, οι Αμιράληδες, ο Ρήγας ο Βελεσιανλής που τιμηθήκανε και τιμήσανε την πατρίδα τους. Όστε δυο κλειστή κι αν είτανε ή αριστοκρατία πάντα άφινε και μια πόρτα ανοιχτή στην άξιουσώνη.

Μά και στις πιο δημοκρατικές κοινότητες ποτές δεν κυβερνούσε ο δόλος ή ο ίδιος, πάντα οι διαλεχτοί, πάντα όσοι κερδίζανε την υπόληψη του λαού, εκείνοι γινόντανε προεστοί.

Οι προεστοί, οι κοτζαμπασήδες δεν είτανε βέβαια χωρίς ψευδιάρια. Πολλές φορές δεν άπεικάσανε καλά το γενικό του Γένους καλό, και κοιτάζοντας το καλό της κοινότητας ή και πιο συχνά το ιδιωτικό τους συμφέρο, σταθήκανε ενάντιοι σε κάθε εθνικό κίνημα. Είτανε, φυσικά, συντηρητικοί και δεν τολμούσανε να ταράζουνε την ήσυχία του τόπου τους και τη δική τους. Ούτε έφκολα ούτε με φκαρίστηση άκούανε κεινούς που τους μιλούσανε για ταράχες και για σηκωμούς. Μά σαν ήθελε όμως, ή άρα κανένα; δε δέλιανε κ' όλοι κάμανε το χρέος τους.

Οι κοτζαμπασήδες είναι οι μεγάλοι άδικημένοι της ιστορίας μας και μαζί μ' άφτους άδικηθήκανε κ' οι κοινότητες. Και όμως σε θελήσανε να ζητάσανε, τα πράματα μ' άμεροληψία, αν μπής στη θέση τους, και κρίνης καλά σε τί περιστασιακά και τί τριγυρισιά μέσα ζήσανε θά νοιώσανε την άξιουσώνη, τη φρονιμάδα, την άληθινή φιλοπατρία τους και θά καταλάβης το μεγάλο όφελος που κάμανε στη Ρωμιουσώνη.

Κακομεταχειριστήκανε πολλές φορές το λαό μ' αν καλοκοιτάξης θά διης πως μάνε στους ταράξεις σταθήκανε σκληροί. Και δεν είτανε βολετό άλλιώδως να κυβερνηθί ή Ρωμιουσώνη. Έπρεπε ο λαός να τους φοβάται και να τους σέβεται για να μείνη πιστός στην πατρίδα του. Τόσο έφκολο είτανε τότε ο κάθε μπερμπάντης να προστρέξει στους Τούρκους και να κάμη ό,τι θέλει που είναι θάμα πως το πράμα δε γινόντανε κάθε μέρα.

Βέβαια πολλοί Ρωμιοί τουρκέψανε για νάγδικηθούνε με τους τέτοιους τους βλέπουμε στις πολιτείες ποτές όμως στις κοινότητες. Σε πολλά μέρη

άλλοκαιρα χωριά, φάρες σύσωμες τουρκέψανε από πείσμα ή από σφύρο, μά το πράμα γινόντανε με κοινή άπόφαση όλωνώνε και τουτό όμως το άπαντούμε σπάνια στα καθαρά ιδιοκυβέρνητα Ρωμαίικα μέρη μά πιο συχνά στην Άρβανιτιά, που ο λαός άκουε πιο τυφλά τον άρχηγό της φάρας και που δεν είχε άληθινή συνείδηση της λεπτεροκυβέρνησης.

Άφτη την πίστη και την άφοσίωση στην πατρίδα και στα έθιμα που βαστάξε τη Ρωμιότηνη τήνε χρωστούμε στους προεστούς που βαστούσανε, σε να πούμε, όλο το λαό στα χέρια τους. Δεν πρέπει όμως να ξεχνούμε πως όλες οι μυστικές έταιρείες που θέλανε να σηκώσουνε το έθνος στέλνανε τους δρμηνεφάδες πρώτα πρώτα τους προεστούς και πως ά δεν είτανε άφτοι δρμηνεμένοι κι ά δε θέλανε δε θά πρόκοφτε τόσο ή Φιλική Έταιρεία και δε θά γινόντανε το Εικοσιένα.

Γνωρίζανε πως θά θυσιάσουνε, άφτοι πρώτοι, και το έχει τους και την ήσυχία τους κι όμως με χαρά δεχτήκανε την όρμηνησια, τίποτα δε συλλογιστήκανε και πήγανε όμπρός. Σε πολλά μέρη εναντιωθήκανε, ενώ ή άλήθεια, πολλοί και δε θελήσανε να πάνε μαζί γιατί φοβούτανε μήπως δεν πιτόχη το κίνημα και γίνει αίτια να καταστρεφθί ή πατρίδα τους. Είτανε καμένοι και ζέρανε τα μεγάλα κακά και το ρημαγμό που φέρνανε στον τόπο όλες οι βενετικές και χωρίς σοβαρή έτοιμασία προσπαθείες. Κανέναν όμως δεν πρόδωσε και σαν είδανε την άνάγκη δε δισταζάνε καθόλου, κάμανε κάθε θυσία, και πάλι άφτοι σταθήκανε οι δόηγοί κ' οι συμβουλάτορες του λαού.

Τέτοιο παράδειγμα πολυ φωτερό είναι το φέρισμο της δημογεροντίας στην Ύδρα. Με κανένα τρόπο δε θέλανε οι νοικοκυραίοι να κηρύξουνε την επανάσταση, σε σήκωσε όμως το λαό ο Οικονόμου με τον Γκίκα και είδανε πως το πράμα δε διορθώνεται, δε διατάξανε καθόλου, με ή έπρεπε να έπαινε οι άποστολίζανε τις στέρνες τους με τα τάλλαρα και ριχτήκανε με όλη τους την καρδιά στη φωτιά. Στη Χίο οι προεστοί δε θέλανε να γίνη κανένα κίνημα, γιατί βλέπανε πως δεν είτανε δυνατό ν' αντισταθούνε, μετ' θερμοκέφαλος Λογοθέτης τους πήρε στο λάιμό του. Του κάκου οι καμένοι οι Ψαριανοί φωνάζανε πως πρέπει ν' αφήσουνε ήσυχη τη Χίο κι όλα τα μέρη που βρισκότανε κοντά στη Μικρασία γιατί είτανε άδύνατο να τα προστατέψουνε. Δεν τους άκούσανε κ' έτσι από άπτοχισιά καταστρεφτήκανε το Άιβαλί κ' ή Χίο.

Και σ' άλλα μέρη μήπως, αν και ζέρανε οι προεστοί πως είναι δύσκολο ή και άδύνατο να βαστάξουνε, δε σηκωθήκανε άκούοντας μάνε τη φιλοπατρία τους; Άφτο δεν είναι ή αίτια που ρημαχτήκανε τα Μαντεμοχώρια και τα χωριά του Βώλου;

Αν καλοκοιτάξης, μπορείτε να πής πως κι ο σηκωμός του Εικοσιένα έρχισε την ήμέρα που ο προεστός κυρ Άσημάκης Ζαΐμης είπε στους ύπαταχτικούς του που του ζητούσανε την άδεια να χτυπήσουνε τους Αχλιώτες «πηγαίνετε στην εύκή μου, παιδιά».

Για να κρίνη κανείς άξιαζόμενα το έργο που κάμανε οι κοτζαμπασήδες, ή επαρχιώτικη, δηλ. αριστοκρατική, πρέπει να τοχασθί πως χωρίς άφτους δε θά είτανε δυνατό να βαστάξει ο λαός μέσα σε κείνη τη φοβερή άντάρα που τον έφερε άνου κάτω. Χάρη σ' άφτη την αριστοκρατία, που βαστούσε στα δικά της, και που τήνε σεβότανε ο λαός, βαστάχτηκε ή ιδιοκυβέρνια και στερεωθήκανε δώ, και κεί μερικά κέντρα όπου περμαζέφτηκε ή Ρωμιουσώνη κ' ήρθε στον έαφτό της.

Οι κοτζαμπασήδες δείξανε γνώση και μυαλό κι άληθινή άγάπη για την πατρίδα και το λαό. Οργανώσανε ξεώνες, σύστημα κι άφτο που είτανε στα φυσικά της Ρωμιουσώνης από παλιού και που τους βλέπουμε και στη Βυζαντινική εποχή. Οι ξεώνες άφτοι είτανε σαν είδος γάνια που διατηρούσανε οι κοινότητες και που βάζανε τους φτωχούς ντόπιους ή και τους διαβατάρηδες για μερικές μέρες. Λίγο λίγο σε μερικές κοινότητες κάμανε και νοσοκομεία.

Οι προεστοί είχανε το νού τους και στη μόρφωση του λαού, για άφτο, άμα μπορούσανε, άνοιγανε και σχολεία. Τους γραμματισμένους τους είχανε σε πολλή υπόληψη και με τα γράμματα ένα παιδί του λαού από παρακατιανή φκαλιά μπορούσε να προκόψη και να μνη στο αρχόντο, για άφτη και πολλοί ριχτήκανε στη σπουδή.

Το κακό, που οι δασκάλοι του κεινού είναι μοναχά είχανε στο νού τους πως να μάθουνε τ' άρχαία Έλληνικά. Θαρούσανε πως ή αίτια που ξέπασε ή Ρωμιουσώνη είτανε γιατί δε μιλούσε πια τη γλώσσα του Πλάτωνα, κι όλοι προσπαθούσανε πως να ξεαναγυρίσουνε πίσω. Όλοι θέλανε να μιλήσουνε άρχαία, ως και τα όνόματά τους άλλαζανε και τα κάκνε άρχαία. Το ψήφισμα που κάκανε οι μαθητάδες στις Κυδωνίες μας δείχνει το πράμα όλοφάνερα

*) Η Άρχή του στον αριθ. 308.

κάνω! πάλι πιά, μου πήραν τον άέρα... Δός μου, σε παρακαλώ, την ούρα της κόττας, τον καρδινάλιο, που λέν...

— Ο Κώστας έρχεται—είπ' ο Γιάννης— και θαρρώ δεν έχει καθόλου κέφι, σε σκουνοφύλης μου φαίνεται!

— Τι έγινες, Κώστα; Πώς έρχησες έτσι; — Μην τα ρωτάτε! Ιστορίες δλόκληρες!... Φυλάξατε και για μένα κανένα κομματάκι;

— Έλα κάτσε. Κάτι θα βρεθί και για σένα. Θές ποδάρι, στήθος;

— Ό,τι νάκαι! Ξέρετε πως έχω νέχ; ή δασκάλα με το δασκαλό κάθανε νέχες!

— Τι μαρέ, τί; — Από τη βραδυά του κρενείου δεν κοτούσανε πια να πάνε στα λουτρά γιατί τους φωνάζαν όλοι κρ. κρ! Μύλιες βγαίνανε στο κατώφλι τους ή στο παρθύρι, άμέσως ένα κρρ! τρανταχτό άκούγτανε. Ο δόλιος ο δασκάλος δεν κοτούσε πια ούτε να ψωνίση!

— Αύτίς είν' άηδίες κι άδικα πράματα—είπε με θυμό ή κυρία Σεβαστή.

— Σωστό! δε λέω όχι, μά ποιός τους φταίει, θείτσα; μοναχοί τους ρεζιλευτήκανε! Ήρθανε να

κάνουνε λουτρά και σώνει και καλά βάλανε σ' ένα γεια την άποκάλυψη, να φωτίσουν τον κόσμο!... Είδε κι άπόσειδε ο κακόμοιρος ο δάσκαλος σαν είδε την καταντιά τους, μάζεψε τα ρούχά του και δρόμο! Φύγανε με το σιδερόδρομο, τώρα τάπόγεμα...

— Όρίστε, καμώματα! Ήρθαν' οι φτωχοί να κάνουνε λουτρά και φεύγουν άναυλα, χάνοντας τόσα έξοδα! Φταίτε και σεις...

— Για να σου πώ, Σεβαστή, θές, τζάνουμ, να μου χαλάσης το κέφι; Στείλε στο διάολο το δασκαλό με τη δασκάλα!... Μπα!... Τι άνεμο έγινε κείν' ή Μαριώ, ή λεβέντισσα, ή γής την κατάπιε; — Μωρ' άλήθεια, πούνα; ή Μαριώ; — Φώναζε τη ντε! να μας πή κανένα τραγουδάκι... Άίντε μωρέ νιάτα!...

Κρασί σε πίνω για καλό και σε με πής στον τόχο! Ο γιατρός έφησε το κοκαλάκι που ξερόγλυφε κι έρχισε να τραγουδάη, μά δε βαστούσανε πια τα κότσια του, τον έπιασε βήχας και κόπνη ή φωνή στο στόμαχ του!

— Γκούχ! γκούχ!... Αύτός ο παλιοκαπνός μου χάλασε τη φωνή!... Γκούχ! Στον κόρκα!... Άηδόνι, μωρέ, είμανε! Πέστε της Μαριώς νάρθη! Θά νυστάξουμε...

Ο Γιάννης πήγε στο καφενεδάκι και τους έφερε τη Μαριώ, σέροντάς τη με το ζόρι, γιατί πονούσε το κεφάλι της και δεν είχε κέφι το σίγουρο είναι πως κάποια συλλοή θα σκότιζε το πανώριο κείνο κεφάλι και τα γλυκά ματάκια της χαμηλώνανε, σαν κουρασμένα, χάνοντας τη συνηθεινή λάμπραδα της: μόνο τάχειλι της χαμογελούσε γλυκά, σαν πρώτα, δε λείπει ή χάρη της, αύγής και συννεφιά σαν πέση!

— Καλώς το το κορίτσι μου! Έλα κάτσε δώ κοντά μου, να μας πής ένα τραγουδάκι για το χιτήρι του γιατρού.

— Έδώ νάρθη, Μαριώ, εδώ κοντά μου... μπάς και φοβάσ' άκόμα τις τσιμπιές;

— Δεν είμαι καλά, κυρούλα μ', άπόψε... πονοκέφαλος και ντραλάδα, πάει να σπάσ' το κεφάλι μ'!

— Πώς τάπαθες αυτά, παιδί μου; συ έπαιζες τρίλιτσα ως το βράδυ!

(άκολουθεί)

Ο "ΝΟΥΜΑΣ", ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Για την Αθήνα Δρ. Σ. — Για τις επαρχίες Δρ. Γ
Για το Εξωτερικό Δρ. Χρ. 10.

Για τις επαρχίες δεχόμεστε και τρίμηνες 2 Δρ. την τρι-
μηρία συνδρομές.

Κανένας δε γράφεται συνδρομητής ή δε στείλει μπροστά
τη συνδρομή του.

10 λεπτά το φύλλο λευκά 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στα κιάκια (Σύνταγμα, Ομόνοια,
Έθν. Τράπεζα Υπ. Οικονομικών, Σταθμός Τροχιά-
δρομου (Ακαδημία), Βουλή, Σταθμός Υπόγειου Σιδη-
ρόδρομου Ομόνοια), στα βιβλιοπωλεία «Εστίας» Γ.
Κολάρου και Σακέτου (άντικρυ στη Βουλή).

Στην Κέρκυρα, Πάτρα και Βόλο, στα Πραχτο-
ρεία των Εφημερίδων.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Τα λόγια του Κάιζερ — Ο σταυρός του Μα-
τσούκα — Εφημερίδα σοσιαλιστική.

ΣΑΦΝΙΣΤΗΚΑΝΕ οι εφημερίδες μας με τα λόγια που
είπε ο Κάιζερ στην καινούρια νύφη του. «Στη φαμελιά μας,
της είπα, πρέπει να ξέρεις, παιδί μου, πως όλοι δουλεύουμε.
Και ού λοιπόν πρέπει να δουλέψεις!». «Ένας αυτοκράτο-
ρας μιλάει έτσι στη νύφη του, σε μια κοτζάμ πριγκιποπού-
λα! Και μες εδώ, — ξακολουθούνε οι εφημερίδες μας; — τη
θεωρούμε ντροπή τη δουλιά, και ή πιδ φτωχιά μάννα τ'χει
κρυφό καμάρι να βλέπει τη κόρη της ξαπλωμένη από το
πρωί ίσαμε το βράδι και να διαβάει ρομάντζα! "Α! εγώ
την έχω μοσκοαναθρεμένη την κόρη μου! Δε βάζει τα χέ-
ρια της στο κρότο το νερό!... Κι άλλα τέτια κολοκύνθια.
Μα και σ' αυτό δε φταίνε οι μαννάδες. Φταίνει το σκο-
λειό, το τρομαρό αυτό σαράκι της Ελληνικής πολιτείας, που
αποκολονθάνει το μυαλό και των αγωγιών και των κορι-
τσιών, που τα σονηθίζει στην τεμπελιά, που τα μαθαίνει επι-
τέλους πως το μόνο στολίδι και ή μόνη προκοπή είναι οι
παρακαίμενοι και οι μέσοι άδριοι και πως ή δουλιά έρ-
χεται κατοπινή, σάν κάτι παραπανιστό και σάν κάτι βάνουσο
πράμα.

Αλλάχτε συστήματα στα σχολεία για να μη σ'ε φαρνιά-
ζουν πιά τα λόγια του Κάιζερ, μα νάν τα βρίσκετε φουσιώ-
ματα, όπως τέτια θάν τα βρίσκουν κι όλοι οι Γερμανοί.

*

ΧΡΥΣΟ σταυρό παίρνει ο Μτσούκας. Με γετά του.
Θάν τον δούμε και Ταξιάρχη και Μεγαλόσταυρο μια μέ-
ρα, γιατί τέτιο δρόμο έχει πάρει ή δόξα του και σταματη-
μό δέν έχει. Και του άξίζει το καινούριο παρασημο του
Μτσούκα, που παραξίζει μάλιστα, γιατί επιτέλους ο άν-
θρωπος δουλέψε στα γιομάτα, δυο να την απολάβει μια
τέτια τιμή, ενώ άλλοι κι άλλοι την απολαβαίνουν δίχως
να κάνουν το εκατοστό από κείνα ποδάκι ο Μτσούκας.

Θα μά: συχωρέσει τώρα να κάνουμε και μια παρατή-
ρηση, όχι γι' αυτόνε μα για την καμαρωμένη την Πολι-
τεία μας. Να πούμε δηλ. πως ή Πολιτεία δέν τον παρα-
σημοφόρησε ως ποιητή, γιατί τότε έπρεπε νάχουν από
καιρό παρασημοφορηθεί άλλοι, που κι ο Μτσούκας θάν
τους θαρρεί γι' ανώτερους του. Και θέλουσε ο Μτσούκας,
έτσι λεβέντης που είναι, να παρουσιαστεί μεθαύριο στο Διά-
δοχο και να του πει:

— Υψηλότητα, σ' εύχαριστώ για το καινούριο παρά-
σημο που μου δίνεις, μα δέν το δέχουμαι. Όσο έσαι Παλα-
μής, ένας Καρκαθίτσας, ένας Βλαχογιάννης, ένας Παπαδία
μάντης και τόσο άλλοι ανώτεροι μου στα γράμματα δέν
έχουν ούτε μπρούτζινο σταυρό, θά ντρέπουναι εγώ να φο-
ρώ το χρυσό. Και σου τον γυρίζω!

Και μια μέρα το τέτιο λεβέντικο φέροισο του θάν του
λογαριάζοτανε περισσότερο απ' όλα τα χεροκροτήματα κι
απ' όλα τα παράσημα που μάζωξε ίσαμε τώρα.

*

ΜΑΘΑΙΝΟΥΜΕ πως οι σοσιαλιστές της Αθήνας
λογαριάζουνα να βγάλουν εφημερίδα δική τους, βδομαδιατική
για την ώρα, και πως έρχεται κι ο Πέτρος ο Βασιλικός
από τη Γερμανία για νάν την διευτύνει. Μαχίρι μια ώρ' άρ-

χύτερα να γίνει κι αυτό το καλό, γιατί τέτιο όργανο που
να κηρύγει τις νέες ιδέες (νέες ιδέες για μά: εδώ, γιατί
στον άλλο πολιτισμένο κόσμο καλιώσανε πια) και να δου-
λέψει κάτω από ένα τέτιο πρόγραμμα, τόσο πλατύ και
τόσο ριζοσπαστικό, έλειπε από τον τόπο μας και χρειαζό-
τανε στ' αλήθεια.

Όταν κινείς λογαριάσει πως, έξω από την επιστημο-
νική συζήτηση πούγινε τον περασμένο χειμώνα στο «Νου-
μα», ο σοσιαλισμός ίσαμε την ώρα μόνο τη δημοκοπική
μορφή του έδειξε στον τόπο μας κι όταν ακόμα λογαριάσει
κανείς πως οι σοσιαλιστάδες της Αθήνας, δέν είναι σοσιαλι-
στάδες της ρούγας, μα σοσιαλιστάδες του γραφείου και του
βιβλίου τους, έπιστήμονες όλοι τους ένας κ' ένας (ο Δελ-
μούζος, ο Παπαναστασίου, ο Τριανταφυλλόπουλος κλπ) —
δέν κανείς τα λογαριάσει αυτά, δέν μπορεί παρά νάν τους
συχαίει για την απόφασή τους και να καρτερεί με λαχτά-
ρα να δει την εφημερίδα τους.

Η ΤΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΣΗΜΑΙΑΣ

Είμαι πατέρας, και σάν καλός πατέρας παρα-
κολούθω πάντα την πρόοδο των παιδιών μου στο
Σκολειό. Χτες σάν γύρισε από το σκολειό το παιδί
μου είταν ολόχαρο.

— Τι συμβαίνει, Κωστάκη μου; Σήμερα βέβαια
θα πήρες άριστα και σέ βλέπω ολόχαρο.

— Όχι, μπαμπά μου. Μας έλεγε ο διευθυντής
μας σήμερα, πως σέ λίγες μέρες θα κάμουμε τελετή
στη Σημαία μας.

— Και πως! Νέα πράγματα;

— Ναι. Μας είπε πως τόγγραφον οι εφημερίδες
και πως περιμένουμε τώρα και την εγκύκλιο για να
γιορτάσουμε. Είναι διαταγή του Υπουργείου.

Από τα λόγια του παιδιού μου κατάλαβα πως
κάποιος νεωτερισμός συστήθηκε στα σχολεία. Εύθως
έσκέφτηκα τον κ. Στάη και τον Γενικών Γραμμα-
τίκ κ. Δροσίνη και είπα με το νου μου, κάτι καλό
θα φτιαχίθηκε χωρίς άλλο για τα Σκολειά. Πρόχειρη
εφημερίδα δέν είχα άλλη παρά τον «Ελληνισμό». Ψάχνω
δω, ψάχνω κει και στους δυο τελευταίους
στίχους της Δης, σελίδας βρισκω και διαβάζω:

«**Η έορτή της Σημαίας εις τα Σχο-
λεία.**» Εις το προχθεσινόν φύλλον της «Εφημερί-
δος της Κυβερνήσεως» εδημοσιεύθη το ακόλουθον βα-
σιλικόν διάταγμα περί καθορισμού ημέρας έορτής
της Εθνικής Σημαίας και τα λοιπά».

Διαβάζοντας το έσκεπτόμουνα πως μια τέτια
τελετή για παιδιά δέν είταν και κακή. "Αν και
πάντα έχω τη γνώμη πως το αίσθημα δέν φταίνε-
ται με τέτιες δουλειές. Ακόμα σκέφτηκα πως για
ένα δυο χρόνια τούτη ή τελετή θα είταν δύσκολο
να γενη σ' όλα τα Σκολειά του Βασιλείου μας, για-
τί έπρεπε ή Κυβέρνηση να βγάλη πίστωση τουλά-
χιστο 80 χιλιάδες δραχμές για να φτιαχίσει μιάμιση
χιλιάδα σημαίες, που θα χρειαζόντανε για τα διά-
φορα σχολεία, εκτός αν ήθελε ο κ. Υπουργός να δα-
νειστούν έκεινη την ημέρα τα σχολεία τις διάφορες
σημαίες του ταβερνιάρη του χωριού ή του μπακάλη,
για να κάμουν την τελετή τους. Μα και πάλι δε
σκοτίστηκα, γιατί όλα τούτα σιγά, σιγά διορθώνον-
ται, μονάχα λιγάκι τ'άχασα και μου ανέθηκε το αί-
μα στο κεφάλι, σάν διάβασα παρακάτω:

«Είτα ο διευθύνων αναγινώσκει διά φωνής εντό-
νου την εξής προσλαλιά:

«Ελληνόπαιδες! και τα λοιπά».

Από το Ελληνόπαιδες βέβαια καταλαβαίνετε
το περιεχόμενο της προσλαλιάς, μα και εγώ έτσι
για τον τύπο και για την ιστορία σας βάζω ένα δυο
κομμάτια.

«**Η Κωνσταντίνος** αυτή σημαία την όποιαν έπι-
στεύει ο τίμιος σταυρός!»

«Τα Ελληνικά φρούρια, τα στρατιωτικά σώμα-

τα, τα πολεμικά σκάφη, σκιαζόμενα υπό της
σημαίας».

«**Προσατενιάστε, προσβλέψατε, θά δμύσητε, θά
δρμισθήτε** . . . . (νέο είδος διγλωσσίας).

«**Από του νύν δέ** . . . . μέχρι τέλος κόσμου
πάντα οι ίδιοι θζιαστε, λέγω εγώ, Χείρου και χει-
ρότεροι.

Τώρα πολύ καλά κ'εκαλαβαίνετε πως αυτή ή
προσλαλιά θα άκουσθ ή από παιδιά έπτά χρονών ως
δώδεκα χρονών. Ποιά δε έντύπωση θα τους κάμη,
μονάχο του φαίνεται. Έξήγηση δε θέλει. Καθένας
καταλαβαίνει το τί θα γενη. Δηλαδή την ημέρα της
τελετής, ενώ ο δάσκαλος θα φωνάζη, σάν πετεινός,
την προσλαλίαν στα παιδιά, στα Ελληνόπουλα,
αυτά μη καταλαβαίνοντας το τί τους λέγει και
«σκιαζόμενα υπό της σημαίας» θα την τηράνε τα
δύστυχα με μεγάλη προσοχή, ενώ αυτή, ή γαλα-
νόλευκη σημαία μας, μ' ένα παραπάνο, μ' ένα ίλα-
φρό ψιθύρισμα θα τους λέγει ντροπαλά:

«**Παιδιά μου!** Θέλω να με βάλετε στην καρδιά
σας, θέλω να με αγαπήσετε με αίσθημα και με πό-
θο, δε θέλω να μ'έχετε στα χείλια, μα στην καρδιά».

ΕΝΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ. Γ. Βλαχογιάννης. Τόμος Πρώτος. Αθή-
να 1900—1908. Από τον καινούριο τόμο του Βλαχογιάννη
ξανατυπώνουμε τον πρόλογο σ' άλλη στήλη, βλέπον οι ά-
ναγνώστες μας και τα περιεχόμενα κ' έτσι με τον πρόλογο
και με τα περιεχόμενα δείχνεται ή μεγάλη και σημαντική
άξια του βιβλίου. Ο Βλαχογιάννης είναι ένας από τους λί-
γους αληθινούς τεχνίτες του λόγου και φανατικός δημοτικι-
στής, όσο κι αν κωμάωνται στον πρόλογο του τον επιφυλα-
κτικό. Η δουλιά του φανατικό δημοτικιστή τονε δείχνει
κι άσ φωνάζει δυο θέλει για το έναντίο. Φωνάζει αυτός, μα
φωνάζει και ή δουλιά του, και μες τη δουλιά του δίκο-
σομε.

«**Σήμερα** τέλος έχουν οι φίλοι μου στα χέρια
τους τον πρώτο τόμο των «**Προπυλαίων**», αφού τό-
σο τους έκαμα να περιμένουν. Οκτώβρη του 1900
βγήκε το πρώτο φυλλάδιο *), κ' έλιτζα να τους
χαρίζω κ' από έναν τόμο καθε χρόνο. Δέν ήρθαν άλ-
λοιώς τα πράματα, που συνεθίζομε να λέμε, αλλά
με γέλασαν οι έλπιδες οι δικές μου. Τα πράματα
δέν άλλαξαν το δρόμο τους. Έτσι, αν έγιναν και
τριάντα συνδρομητές, αν βρέθηκαν άλλοι τόσοι άγο-
ραστής, είναι πολλοί κι αυτοί. Το βιβλίο ήθελε έ-
ξοδα να τυπωθ ή, και περιμένει. Όμως άξίζει τά-
χα, ένας γραφιάς που δέν τονε κυτάζει το κοινό, να
θέλη να τυπώνη τα βιβλία του μ' έξοδα δικά του;
Το ζήτημα μπορεί να μείνη άλλο, στον τόπο μας,
αυτή την ώρα και πολύν καιρό ακόμα. Για μείνα εί-
ναι κι' αδιάφορο. Το κοινό για μείνα, κοινό που το
συσταίνουν οι πολλοί κ' οι λίγοι, υπάρχει. Εγώ μι-
λώ μαζί του, με το νου. Δε λέω πως δυο γράφω,
στέκει εμπρός μου, φάντασμα. Όμως ό,τι γράφω
είν' ένα μίλημα με το κοινό. Γιατ' είναι μίλημα
με τον ίδιο τον έαυτό μου. Βγαλμένος είμαι από
τη λαϊκή ψυχή κ' εγώ. Κάθε μου όνειρο πριν πάρη
σάρκα, πρέπει να πιάση ρίζες απ' τη λαϊκή ψυχή.
Πρέπει να ποτισθ ή από την πηγή της. Δέν είμαι
ξένος της εγώ. Είμαι από την Ελλάδα, την πλα-
τεία και τη μεγάλη.

*

Στο τέλος αυτού του τόμου βρίσκονται τα πρώ-
τα μου γραψίματα, τυπωμένα χωριστά με το ψευ-

*) Το δεύτερο βγήκε Δεκέβρη του 1900, το τρίτο Ο-
κτώβρη του 1902, το τέταρτο Σεπτέβρη του 1903, το πέμ-
πτο Γενάρη του 1905 και το έκτο Αύγουστο του 1908.

δώνυμο που πρωτοφάνηκαν. Όταν έπιασα το κοντύλι πρώτη φορά, στα 1890, ή περθένα όρμη της ψυχής μου μ' έφερε, σοφή, στη γλώσσα του λαού μας, κ' έγραφα τον «Ξενιτεμό». Πόσα χρόνια περασμένα! Ο πόλεμος ανάμεσα στα δυό στρατόπεδα τὰ γλωσσικά ξάναψε και θέρειψε. Κ' ίσως από τους γραφιάδες είμαι ο μόνος που δε μπήκα στον άγώνα τους. Τη γλώσσα, μιὰ κ' είπα να τή γράφω, δε θέλω πια να τή συλλογίζωμαι. Αφού ή καρδιά μου πρώτα μούδειξε τὸ δρόμο της, αφού κι' ο νους μου τονέ φώτισε έπειτα, αποφάσισα να μη γλωσσολογώ. Τη γλώσσα βίβαια τή μελετώ, αφού και τή γράφω, αλλά δε θέλω να τή έχω καρυσούλλι και σπαθι στα χέρια μου. Γράφω για τής μορφής τήν όμορφιά, γράφω για τήν ούσια, όχι όμως για τή γλώσσα μοναχά. Οί φανατικοί τής γλωσσικής σημαίας, κ' οί άγύρτες της, μπορεί να λένε πως δε δουλεύω για τήν ιδέα. Όμως, μου φαίνεται, δουλεύω. Είμαι από τους πιστούς της εγώ, τους πρώτους και τους πειο καθαρούς. Αν βγάλη κανένας τον Ψυχάρη, τὸ σοφό, τὸν καλόγνωμο και συβίβαστικόν, οί άλλοι πρωτοστάτες και πρωτόθρονοι έχουν τὸ φανατισμό τὸν άγριο του νεοφώτιστου. Δέ λογαριάζουν τήν ανάγκη, που είναι ο μεγάλος νόμος τής ζωής Τὸ γλωσσικό ζήτημα τὸ θέλουμε για ζήτημα ήθικό. Αν γράψης και μιὰν αναφορὰ στον ύπουργό, πρέπει να τή γράψης δημοτικά (μιὰ μέρα βίβαια κι αυτό θα γίνη). Τότε λοιπόν πρέπει να κλείσης όλες τής θύρες τής κοινωνικής ζωής τριγύρω σου, ως που να ξεμερώση ή μέρα, ή άγέννητη, που ο κόσμος άξαφνα, με μιὰ γνώμη, θα πέση και θα προσκυνήση τής άρχής σου. Ός τότε εσύ περιμένε, ενώ έχεις υποχρέωση να μην ξεμακρύνης από τους δμόφυλους σου, να τους μιλήσης και τήν καθαρεύουσα τους, για να τους κάνης να σ' ακούσουνε. Να τους άγκαλιάζης, ενώ σε βρίζουνε, κ' ενώ σε κρίζουνε προδότη, άνόητοι, να τους φωτίζης.

Εγώ νομίζω: Ο καλλιτέχνης στη γλώσσα δέν κάνει καμμιὰ υποχώρηση, ποτέ. Ο κοινωνικός όμως άνθρωπος, ο έπιστήμονας, ο δάσκαλος, ο πατριώτης πρέπει να κάνουν και πολλές. Στον κόσμο τής έδίας οί νίκες έρχονται σιγά. Μόνο οί πολιτικές μεταβολές γίνονται από μιὰ μέρα σ' άλλη. Κ' ή Έλληνική κοινωνία σιγά, και χωρίς να τὸ καταλάβη, θα παρατήση κάθε αντίσταση, ενώ οί γλωσσικοί κοκκόροι ακόμα θα τήν έρεθίζουνε με τὰ ξεφωνητά τους, και θα τήν κάνουνε να μίνη στο τυφλό της πείσμα, άθωα κι' άνιδεη.

Ετοιμος είναι για τύπωμα δέ δεύτερος κι' ο τρίτος τόμος, και θα βγύνε γλήγορα.

Αθήνα, 15 Αύγουστου 1908.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΓΙΑΤΙ:

Γιατί με βρίζεις, βρέ τρελλή μικρή,
Μπειρή;
Μη λές, είν' που με κάνει τὸ πιστό
Κουτό;
Κι' άπέ; Γώ τὸ είπα: μιὰ ζωή είν' αυτή,
Θάν τή
Γλεντήσω κι' άς με ρέψη τὸ κρασί
Κ' εσύ.
Καλά
Δέν κάνω άφού είναι και τὰ δυο καλά;
ΒΑΣΙ-ΛΑΚΗΣ

ΦΙΛΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ

— Με χαρά μαθαίνουμε πως στη Σύμωρη άρραβωνιάστηκε ο αγαπητός συνεργάτης μας Νίκος Σαντοριναίος με τήν καλή κόρη Αλεξάντρα Χ. Χαμουδόπουλου, άδερφή αγαπημένη του συνεργάτη μας Τώνη Χριστίδη.

Γ: ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ

Τόμος πρώτος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.

ΠΕΖΑ

ΤΑ ΟΝΕΙΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΘΑΜΑΤΑ

Φαντάσματα. Τὸ χάρισμα τής Θεας. — Τὸ Στοχειό. — Τὸ Καραδί.

Κύκλοι τής Ανέμης. Η πληρωμή, ή τὸ παραμύθι του βοσκου και του λύκου.

Τὰ πλάσματα του Νου. Θεοῦ θάνατος. — Η κατάρρα του πατέρα. — Τής Μοίρας τὰ γραμμένα.

Δόγοι κι' αντίλογοι. Ο θάνατος του Παληκαριου. — Ο γάμος τής Λυγερής. — Τής Λαμπρής τ' άρνάκια. — Ο άμμος και τὸ κύμα.

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

Του Χωριου και τής Χώρας. Για τήν άγάπη — Για τήν τιμή.

Ιστορίες του Γιάννου Έπαχτίτη. Ο Ξενιτεμός. — Τὰ κουδούνια. — Η Θειακούλα. — Τὸ Έρμηόκαστρο.

Παράμεροι δρόμοι. Ο Μπάρμπα Μίχας. — Τὸ σεντούκι τής φιλάργυρης. — Άγρυπνίες. — Ο γάμος τής Λεμονιάς. — Χειμώνιασμα.

Μεγάλα χρόνια. Τὸ Κάστρο.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Η ΜΟΥΣΑ Κ' Η ΨΥΧΗ

Εικονίσματα. Τὸ χάραμα. — Έσπερινός. — Στο Χριστό νεκρό.

Άνθοι και πόνοι. Ταξίτζι. — Τὸ πρώτο χελιδόνι (στη γιορτή μιας κόρης). — Θρήνος στον Ηλιόχαρο. — Ο θάνατος τής άγάπης. — Έξομολόγηση. — Άπολύτρωση.

Τραγέλαφοι. Τὸ δέντρο τής Σοφίας.

Επιγράμματα. Στον Ποιητή. — Σε κόρη νεκρή. — Η Έλλάδα στον προσκυνητή του Σαλαδίνου. — Στο άγαλμα του Μπαίρον. — Σε λόγιον ύποψήφιο. — Στη φαρμακωμένη. — Σε διαβασμένο βασιλόπουλο. — Σε γέρο πολιτικό.

ΠΟΙΗΤΙΚΑ

Γράμματα από τ' Άγιον Όρος. Γράμμα Α'. — Γράμμα Β'.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Ιστορικές αναζητήσεις. Η άνάβαση του Φαβδίερου στην Ακρόπολη. — Ζητήματα ιστορικά και καλογερικά.

Ιστορικοί γύροι. Ο Γκούρας και ή Γκούραινα. — Η ναυτική έκστρατεία στο Βόλο (1827). — Παλαμηδαίοι.

Μικροί έρανοι. Τὰ επινίκια τής μάχης τής Αράχωδας. — Γιώργης Κανάρης.

Ανέκδοτα. Τὸ τάμα.

Αρχείο τής Έθνικής Ιστορίας.

Γ Λ Ω Σ Σ Ι Κ Α

Για τή μελέτη τής έθνικής γλώσσας. Ζακωθινές παροιμίες (συλλογή του Κόμ. Γκυίφορδ). — Μοιρολόγια τής Ρούμελης (συλλογή Πέτρου Βασιλικού). — Ανέκδοτα δημοτικά τραγούδια. — Η φηλολογηκες γραφες του Βηλαρα (άνέκδοτη γλωσσική μελέτη του Γιάννη Βιλλαρά).

Μικροί έρανοι. Διορθώματα σ' ένα δημοτικό τραγούδι από τή συλλογή του Πάσσαβ. — «Σ' τή φωτιά, σ' τὸ βρόντο».

Πουλιέται στα Γραφεία του «Νουμά» Δρ. 5. Για τὸ έξωτερικό φρ. 6. Όποιος θέλει γράφει στον ίδιο τὸ συγγραφέα δρόμος Φωκυλίδου 34, Αθήνα.

Τὸ μόνον πατριωτικόν

Τὸ μόνον ειλικρινές

Τὸ μόνον Έλληνικόν

ΛΑΧΕΙΟΝ

ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΕ ΜΙΑΝ ΔΡΑΧΜΗΝ ΚΕΡΔΟΣ 100,000 ΔΡΧ.

ΠΡΟΣΕΧΕΙΣ ΚΑΗΡΩΣΕΙΣ

26 'Οκτωβρίου και 31 Δεκεμβρίου 1908

ΟΤΙ ΒΕΛΕΤΕ

Τὸ «Έμπρος» και ή «Έστία» θυμώσανε που ο κ. Ψυχάρης δημοσίεψε ποιήματα και χαριτολογήσανε και οί δυό τους, θυμωμένα πάντα.

— Τὸ «Έμπρος» μάς βεβαιώνει πως τὸ «γίρας έρχεται και με στίχους και με φορέ» και ή «Έστία» σουβουλεύει τον κ. Ψυχάρη να βουλώνει ταύτις του όταν του τραγουδοῦν οί Σειρήνες.

— Αν τύχει και τὸ φερέ και ξαναβελήσει ο κ. Ψυχάρης να δημοσιέψει στίχους, πρέπει να ζητήσει πρώτα τήν άδεια από τους δυό αυτούς τρομερούς στιχοφύλακες.

— Τὰ δημοτικά τραγούδια που δημοσιεύουμε ταρπία στο σημερινό φύλλο, και που θα δημοσιεύουμε και σ' άλλα φύλλα, είναι παρμένα από τή συλλογή του Πέτρου Βασιλικού «Μοιρολόγια τής Ρούμελης» που βρίσκεται στα «Προπύλαια» του Βλαχογιάννη.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. κ. R. Boese Marburg και T. Kato. Chibin e l Kong. Αάβαμε τή συντροφική και σὰς εύχαριστούμε.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ κ. κ. ΥΑΡΟΛΗΠΤΑΣ

ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ

Παρακαλούνται οί κ. κ. Υδροληπται τής πόλεως Αθηνών, οί όφείλοντες τὸ άντιτιμον ποσίμου ύδατος του έτους 1908, όπως προσέλθωσι και καταβάλωσιν αυτό εις τὸ ταμείον του Δήμου, ίνα μη ή ύπηρεσία άναγκασθῃ και διακόψη τήν διοχίτευσιν αυτού.

Αθήνα 15 'Οκτωβρίου 1908.

(Έκ του γραφείου του ύδραυλικού τμήματος του Δήμου Αθηναίων)